चरात्मकस्य प्रजापतिसाम्यात् प्रजापतिमेव मध्ये स्थापयति तच्च प्रजोत्पत्त्यर्थं भवति ॥

अत्र मीमांसाद्वितीयाध्यायस्य चतुर्थपादे चिन्तितम् ।

हिरण्यं वर्णवद्धार्य्यं क्रत्वङ्गं भरणं भवेत् ।
हिरण्यसंस्कृतिर्वाच्च वर्णो वेति पुमर्थता ॥
वैदिकत्वात्क्रतुस्मृत्या तदङ्गं कर्म्मकारके ।
प्राधान्यात्संस्कृतिर्वर्णो गुणेस्तु विधिलाघवात् ॥
अनारभ्य श्रुतित्वेन नियता न क्रतुस्मृतिः ।
अतः पुमर्थता स्वर्गः कल्प्योऽन्यद्वास्तु रात्रिवत् ॥

अनारभ्य श्रूयते । तस्मात् सुवर्णꣳ हिरण्यं धार्य्यं सुवर्ण एव भवतीति । तत्र यदेतच्छोभनवर्णोपेतं हिरण्यधारणं तस्य वैदिकक्रियारूपत्वेन क्रतुस्मारकत्वात् क्रत्वङ्गधारणमित्येकः पक्षः । क्रत्वङ्गत्वेऽपि नारादुपकारकं किन्तु क्रतुगतं हिरण्यधारणेन संस्क्रियते । धार्य्यमित्यत्र ण्यत्प्रत्ययस्य कर्म्मणि विहितत्वेन कर्म्मकारकस्य हिरण्यस्य प्राधान्यावगमादिति द्वितीयः पक्षः । वर्णविशिष्टधारणविधाने गौरवात् धारणसहितं हिरण्यमनूद्य शोभनवर्णमात्रं विधेयमिति तृतीयः पक्षः । त्रेधापि क्रत्वर्थो विधिः । न तु पुरुषार्थ इति प्राप्ते ब्रूमः । यद्धि क्रतुप्रकरणे श्रुतं तस्य अस्ति नियमेन क्रतुस्मारकत्वम् । इदं त्वनारभ्याधीतम् । न चात्र हिरण्यं जुह्वादिवत् क्रतावव्यभिचरितम् । येन क्रतुस्मृतिर्नियम्येत । ननु संस्कार्य्यत्वात् यथानुपपत्त्या क्रतुप्रवेशः स्यात् । नहि धारणेन संस्कृतस्य हिरण्यस्य लौकिकः कश्चिदुपयोगोऽस्तीति चेत्